

MOTIVAČNÍ VLASTNOSTI OSOBNOSTI

- **chceme pochopit přístupy a cíle, zaměřenost jedince = co jedinec chce, proč to chce, jak intenzivně si přeje dosáhnout žádoucího stavu**
- v psychologii osobnosti nejde o pochopení motivace jako takové, ale pochopení jaká motivace je příznačná pro daného jedince tzn.:
 - jakou strukturou motivačních vlastností se vyznačuje
 - k čemu právě on směřuje (co chce), jak integrovaně, koherentně
 - čím je toto směřování determinováno (proč to chce)
 - nakolik determinované (z vnějšku ovlivnitelné)
- jedinec = systém pohnutek integrovaných do motivačních struktur, které se projevují v interakci s vnějším prostředím ve vnějších a vnitřních aktivitách – situačních projevech a dále se formují

Postoje a sklony

POSTOJE

- = obsahové sjednocení, seskupení, integrování různých motivů do konkrétního vztahu jedince k určitým oblastem, předmětům, jevům, aktivitám a jejich cílům
- tvoří se na základě přímé či sociálně zprostředkované zkušenosti
- projevují se orientační předpojatostí a pohotovostí k určitým způsobem se v souladu s obsahem a motivační silou zachovat
- různorodé postoje se pak homogenizují a strukturují do systému – pak lze předvídat jak se kdo zachová
- **posuzování postojů** (ne jen výčet)
 - buď struktura, souvislosti, vazby postojů a sklonů, kt. lze charakter. osobnost z hlediska vymezených zákl. cílů jejího poznávání
 - nebo odhalení nejobecnějšího, dominujícího postoje

SKLONY

- = subjektivně příznačná tendence určitým způsobem situaci vnitřně zpracovávat a podle toho se chovat (resp. interpretovat a dle toho jednat)
- struktura postojů se promítá do konkrétních aktivit = sklonů a tendencí
- sklon – důraz na aspekt aktivity X postoj – důraz na aspekt přístupu
- sklon X návyk = zautomatizovaná činnost, souvisí se schopnostmi
- sklon X formy chování = povahové vlastnosti

Vymezování struktury postojů a sklonů (podrobněji str. 75-81)

- řada empirických a pragmatických vymezování struktury sklonů
- zk. postojů – nejen psych., ale i třeba ve výzkumech veřejného mínění a podobně
- Příklad: DIAROS – baterie na diag. autoregulačních systému os. - zk. i postojů = 7 základ. obl., srovnává se pak s pohlavím, věkovou skup.
- nejlepší na postihu interakčních tendencí a sklonů = pozorování za různých situacích ALE neplatí, pokud jde o složitější strukturu

- Posuzování riskovat (ne ve vztahu tlaku prostředí, ale jako interakční trend jedince) = 2 typy - a) s enormně vysokým nábojem tendence k riziku
 - b) enormní obezřetnost
- komponenty odrážející se do tohoto sklonu, kt. pak určují jak člověk bude moc riskovat:
 - aspirace resp. ambice
 - anticipace resp. schopnost předvídání důsledků
 - tendence spoléhat na náhodu
 - tendence předvádět se
- dle tohoto pak můžeme určovat rozdílnou struktur daného sklonu
- Learyho přístup ke struktuře sklonu – nástroj na interpersonální sklony
 - zákl. na sobě nezávislé 2 dimenze a) přátelství k lidem X agresivita vůči lidem
 - b) tendence dominovat X tend. podrobovat se
 - slitina dimenzí = motivační zaměření, spontánnost, struktura interakcí

Životní postoje globální povahy

- životní realita se mění = mění se i postoje k ní
- !! odlišení = postoje situační X postoje relativně trvalé – dané výchovou, spol.kontexty, apod. (charakterizující osobnost nebo i celou soc. skup.)
- proniknutí do motivační struktury osobnosti = odhalení globálnějších, postojů setrvalejší povahy – základní životní postoje
- **Caneová – dotazník hodnot**
 - jedinec označuje na škále stupeň důležitosti uvedených životních událostí (např.: dosažení cílů, dobrodružství, pořádek, osobní rozvoj, rodina, finance, přátelé, moudrost, bohatství, věrnost, zdraví,...) - viz. Str. 82
- **Brůžková - studie – jak se dávky rozhodují o studiu střední školy**
 - rozlišuje typy postojů a hodnotových orientací viz. tabulka str. 83

Morrisovo pojetí „základní životní cesty“

- snaho o vymezení charakteristického životního postoje
- 3 univerzální, obecné komponenty životních postojů, cest
 - buddhistická = tendence účinně ovládat sám sebe
 - prométheovská = tendence účinně zacházet se světem
 - dionýská = tendence realizovat svá aktuální přání požitků
- u každého, různá kombinace těchto 3 cest = 7 základních „životních způsobů“, později rozšířeno na 13 „cest života“
 - ty pak později ještě vyfaktoroval jako vztahy čtyř bipolárních faktorů, postihují aspekty – dynamičnosti, socializace, řízení, odvahy

Hodnotové orientace

- někteří autoři posuzují motivační strukturu nikoli analýzou vlastností, ale na základě hodnot

HODNOTY

- = nejpodstatnější přístupy či postoje člověka k základním oblastem života
 - postoje nejvýrazněji determinující chování
 - chceme postihnou tedy hodnoty určující
-
- obsažena v každé činnosti, proč, co, jak dělá

Franklovo vymezení základních životních hodnot

- !! smysl života !! - neptáme se po něm, ale odpovídáme na něj, tím, že za něj přebíráme odpovědnost – ukazujeme v činech, ne slovech
- orgánem smyslu = svědomí – schopnost najít jedinečný smysl v každé situaci
- každý má svůj životní smysl = individuální struktura tzv. osobních hodnot
- existují i tzv. univerzálie smyslu života = hodnoty vztahující se k žití =
= **3 nejobecnější kategorie hodnot**

- povinnost člověka = realizovat lidské hodnoty až do konce existence
- smysl může být i v utrpení

Sprangerova typologie hodnotových orientací


- rozpracoval „čisté psychologické“ elementy duševního života = určují rozdíly v obsahu a smyslu duševně-duchovním života
- osobnost charakterizuje dle toho ke kterému z typů hodnotové orientace směřuje

- navazují na něj **Allport, Vernon a Lindzey** = vytvořili nástroj na **měření hierarchického uspořádání hodnot** u jedince = dle síly zájmu o každou ze 6ti oblastí se pak vymezí osobnostní systém motivace

- navazuje na tento princip i **D.W. MacKinn** – **profil tvůrčí osobnosti** – rozlišuje tvůrčí vědecké pracovníky, tvůrčí architekty, tvůrčí matematicky – pro každý typ rozlišuje pořadí 6ti sprangerovských hodnot

- navazuje i např. **P.R. Hofstätter** – **volba povolání**

Interpersonální systém hodnot osobnosti - Gordon

- snaha o zachycení hodnot charakterizující vztah „já a ostatní“ - interakce jedince a druhých
 - **6 kritických interpersonálních hodnot** – zachycují, jak vztah jedince k druhým, tak i vztah k sobě samotnému
 - podpora = touha setkávat se s porozuměním, ohleduplností, povzbuzením, ocenění laskavosti apod.
 - konformita = sociálně korektní jednání, dodržování pravidel, dělám to, co je vhodné, správné,...
 - uznání = být obdivován, vyhledáván, považován za důležitého, být chválen,...
 - nezávislost = právo dělat co chci, sám se rozhodovat, jednat dle svého uvážení
 - benevolence = jednat ve prospěch druhých, dělit se, pomáhat, velkomyslnost, štedrost
 - vůdcovství = mít na starost druhé, mít autoritu, vedoucí postavení, moc
- 
- dává do vztahu se Sprangerem
 - os. teoreticky orientovaná = nezávislost a vůdcovství
 - os. ekonomicky or. = uznání
 - os. sociálně or. = benevolence
 - os. esteticky or. = nezávislost
 - os. politicky or. = vůdcovství
 - os. nábožensky or. = konformita, benevolence
 - vychází z něco i Mikšík – strukturálně hierarchická diagnostika interpersonálních hodnot komplexem šesti škál
 - 3 – co jedinec očekává od druhých = porozumění, uznávání, nezávislost
 - 3 – jak se jedinec vůči druhým vykazuje = dominance, konformita, altruismus - porozumění
- (více rozepsané jednotlivé hodnoty viz. Str. 89- 90)

Vymezování motivační struktury systémem potřeb

- nejčastější výklad ve vztahu k motivačním systémům
- nutné znát základní přístupy vymezení potřeb = pak pochopení úlohy potřeb v systému motivačních vlastností osobnosti – proniknutí do vnitřního světa jedince, odlišnosti od jeho populace, pochopit „jáství“ jedince

Murrayovo členění potřeba jako motivačních síl

- „personologie = podstatou a smyslem zkoumání osobnosti je proniknout do psychiky individua a o tom kdo je nám dají informace jeho životní dějiny
- nevychází z klinické praxe ALE z týmového průřezového sledování a analýzy padesáti studentů intenzivní výzkumnou strategií
- inspiruje se i řadou jiných teorií (on psychoanalytik)
- do motivační struktury pronikáme analýzou „tematických celků“, ty jsou tvořeny jednotou
 - ♦ potřeby (need) = vše, co jedince chce, o co se snaží
 - ♦ tlaku (press) = vše, co prostředí od jedince vyžaduje

Potřeby (vše, co jedince chce, o co se snaží)

- nejdůležitější osobnostní faktory
- 5 kritérií identifikace = typický trend jednání (průběh, výsledek), typický vzor chování, selektivní vnímání co vybírá, co zamítat), city (exprese), manifestované uspokojení/nespokojenost s dosažením určitého efektu
- 40 potřeb – 3 kategorie
 - **Viscerální potřeby** = vrozené, determinovány primárně či ve vnitřních orgánech
 - z nedostatku (p. kyslíku, potravy, podnětů,.....)
 - z nadbytku (p.sekrece, defekace, sexu)
 - obrana a únik (vůči bolesti apod.)
 - **Psychogenní potřeby** = získané, determinovány tlaky, sekundární
 - 6 skupin potřeb** spojené s neživými předměty (získávání, vytváření, ...)
 - vyjadřující ambice (nadřazenost, výkon, uznání,...)
 - vztahující se k síle člověka (vládnutí, úcta, ...)
 - spojené s tendencí poškozovat i sebe (útočnost, ...)
 - vyjadřující náklonnost (sdružování, pomoc, vých.,...)
 - p. kognitivní povahy (hry, poznáván,...)
 - **Skryté potřeby** např. obava zůstat bez pomoci, ponížení, exhibicionismus, sexualitu a vnitřní potřeby (v psychoanalytickém smyslu) – ideální Já, narcismus apod.

Tlak (vše, co prostředí od jedince vyžaduje)

- 2 druhy

→ **ú tlak** = objektivní stav věcí a okolností vyvolávající tlak

→ **β tlak** = subjektivní zpracování tohoto tlaku (je rozhodující pro jednání)

- systém tlaků a potřeb je uspořádán do celkové organizace osobnosti – kterou pak můžeme brát jako

a) proces – pak osobnost = její historie (jednání v souvislostech, čase, apod.)

b) strukturu – organizace všech integrativních, regulativních procesů v mozku

- **osobnost** jako systém organizace všech integrativních procesů v mozku se celý život mění, vyvíjí = **3 období**

1. dětství, adolescence, raná dospělost – vývoj osobnosti a všech jejích struktur

2. střední dospělost – rozvinuté struktury uchovávány a sílí

3. stáří – struktura osobnosti se vrací zpět a ztrácí schopnost vytvářet nové struktury

- i když se **osobnost** mění stále se vyznačuje **strukturou**

■ ID = všechny vrozené i akceptované impulzy, základní energie, emoce, potřeby, variace síly těchto impulzů od individua k individuu

■ EGO = centrální instituce, plánuje, organizuje jednání, aktivizující fce. (nikoli prostředník mezi id a superegem jako u F.)

■ SUPER - EGO = reprezentuje interiorizované hodnoty a pokroky kultury, tvoří se autoritou rodičů, vrstevníky, na jeho základě vzniká Ich.ideal

■ EGO – IDEAL = ideální obraz sebe sama, zdroj cílů o které jedinec usiluje

- důraz – jedinec je v něčem podobný všem lidem (univerzální normy), v něčem některým lidem (skupinové normy) a v něčem je úplně jiný (idiosynkratické normy)

- **TAT - Tematický apercepční test** - jeho základní nástroj analýzy osobnosti, který vytvořil

-projektivní test – 31 obrazových tabulí s mnohoznačnými sociálními situacemi = jedinec je interpretuje - povídka = projekuje tak systém svých potřeb a tlaků

Cattellův přístup k motivačnímu systému osobnosti

- v koncepci osobnosti
 - rysy schopností – faktory určující, jak dobře je člověkem prováděn určitý výkon
 - temperamentové rysy – faktory determinující styl chování
 - **dynamické rysy** – faktory determ. aktivaci chování, reflektují motivační elementy chování

dynamické proměnné



●ergické pudy (ergon – práce, energie, běžně tedy instinkt, pud, potřeba apod.)

- hlavní dynamická proměnná
- struktura vrozené reaktivity
- zaměření na dosahování konzumačních cílů
- vrozené a primární
- př.: ergy páření, pospolitosti, rodičovské ochrany, odporu (podobnost s McDougallovým pudům zaměřených na cíle)

●sentimenty

- sekundární dynamické proměnné získané učením a působením společenských institucí (nábož., národ, povolání,...)
- naučené zaměření na cíle a dílčí cíle
- propojuje postoje (= zájem na směru činnosti) s různými ergickými kořeny a jen s jedním zdrojem učení



- vytvářejí u jedince pro něj příznační systém
- aktivovány podněty z vnějšku i zevnitř
- ovlivňovány i rysy temperamentovými a rysy schopností

- každý z faktorů této dynamické struktury je determinován specifickými motivačními komponentami, rozhodujícími o tom na jaké úrovni se prosazují

nejlépe prokázané a měřitelné faktory motivačních komponent

- α motivace - „vědomé Id“ = motivace na úrovni přání, bez ohledu na skutečné možnosti a podmínky uspokojení
- β motivace - „realizované Ego“ = úroveň skutečně uspokojovaných motivů, motivace je přizpůsobena požadavkům sebepojetí a situaci
- γ motivace - „ideální Já, Superego“ = požadavky sebepojetí, dosud neuskutečněné touhy po tom, jaký by jedinec chtěl být
- δ motivace - „nevědomí, sympatický nervový systém“ = vystupuje na úrovni fyziologických jevů, které prostřednictvím vegetativních změn motivaci doprovázejí
- ϵ motivace - „vytěsněné komplexy“ = neuvědomované, potlačené, vytěsněné podněty do nevědomí v důsledku konfliktu

motivační komponenty resp. faktory vyššího, druhého řádu

- zájmy integrované do sentimentu vlastního „Já“ = uplatnění motivačních komponent α a β
- neintegrované, nevědomé zájmy = motivy nedostatečně integrovány vědomím, ve vztahu ke komponentám α , δ a částečně i ϵ

Potřeby v Rotterově systému sociálního učení

- vytvořil celý koncept chování jedince proti vágním psychoanalytickým a fenomenologickým přístupům k osobnosti a proti behavioristickým teoriím učení, které nevedou k porozumění soc. učení a chování člověka
- **specifické vymezení potřeb** = učením osvojené hlavní mody či potence orientovanosti a chování a reálných a anticipovaných sociálních situací
- **motivace** = determinována jedinečnou schopností člověka myslet a na základě poznání anticipovat důsledky, které aktivita přinese
- jádro teorie = řešení možností a cest předvídání, jak se člověk kdy zachová = vytvořil vzorec pro predikci cílově orientovaného chování člověka v reálných životních situacích

potenciální potřeba = (svoboda pohybu + hodnota potřeby)

Potřeba (need)

= nejvýznamnější motivační aspekty osobnosti, jsou naučenými a situačně aktualizovanými cílovými orientacemi, které jsme si osvojili i díky jedinečné schopnosti myslet a anticipovat

- definovaná ve vztahu k cílově orientovanému chování (tzn. není pojímána jako tendence, potence..)
- soubor chování, který se vztahuje k týmž či svou povahou podobným sadám posílení
- cíle usměrňují chování člověka k uspokojení základních potřeb, osvojených procesu sociálního učení

6 kategorií potřeb, které považuje pro predikci cílově orientovaného zachování za zvláště důležité

- **potřeba uznání, společenského postavení** = chování orientované ve směru cíle stát se způsobilým, kompetentním, ceněným
 - **potřeba bezpečí, ochrany** = orient. na očekávání, předpokládá, že je chráněn, podporován, pomoc při dosahování cílů
 - **potřeba dominovat, mít autoritu**, moc, ovlivňovat, rozhodovat co je důležité
 - **potřeba nezávislosti** = tendence jednat dle vlastního rozhodnutí, vymezovat si cíle, dosahovat cílů bez pomoci
 - **potřeba lásky a citovosti** = p. setkávat se u druhých s pozitivním citovým vztahem, milován takový jaký jsem
 - **potřeba tělesného zdraví a potěšení** = všechny druhy uspokojení směřující k tělesnému zdraví a zabezpečení
- 3 základní vnitřně v potřebách obsažené komponenty (viz. vzoreček) – potenciál, hodnota, svoboda pohybu = rozhodují o tom, kdy, v jaké síle a proč se která z možností se projeví
 - ◆ potenciál určité potřeby vypovídá o pravděpodobnosti, že se za daných podmínek a situací vyskytne chování aktivizující člověka směrem k uspokojení té kategorie potřeby
 - ◆ hodnota potřeby – nakolik je přiměřená a nakolik je relativně žádoucího které posilováním možných rozdílných posilovačů dané potřeby (většina lidí mám poměrně konstantní preference k určitému posílení ve vztahu k určité potřebě), hodnota, ale může i dominovat tzn. například pak je neschopnost rozlišovat mezi situacemi
 - ◆ svoboda pohybu – stupeň očekávání toho jaké sady chování povedou k uspokojení 6 kategorií potřeb, subjektivní pravděpodobnost s jako sadou dojde jedinec k posílení
 - př.: vysoká hodnota a nízká svoboda pohybu – frustrace, neschopnost dosáhnout důležitých cílů
 - minimální hladina cíle = nejnižší bod, kdy osoba začíná vnímat pozitivní posílení

Pojetí potřeb v Maslowově teorii motivace

– východiska – principy teorie

- **antropocentrický princip** = východisko uvažování = člověk = specificky integrovaná a determinovaná bytost = nelze postihnout animocentrickými přístupy
- **euppsychický princip** = ! brát v úvahu stav, co kterého jsou schopni dospět všechny plně fungující lidské bytosti
- **klasifikační princip** = východisko pro klasifikaci motivačních sil jsou základní cíle a potřeby
- **role nevědomí** = ! role nevědomé, neuvědomované motivace
 - vědomé motivy – vztah spíše k prostředkům než cílům
 - cílem je vždy naplňování základních potřeb (= jsou samy o sobě cílem, jsou všem lidem společné)

Potřeby = nejdůležitější v motivačním systému, cílem člověka je jejich uspokojování

klasifikace potřeb do kategorií

- D** {
1. **fyziologické potřeby** = zajišťují biologické přežití člověka jako organismu, řada z nich má homeostatickou povahu (p.potravy, tepla, vyměšování,...)
 2. **potřeby bezpečí** = potřeby jistoty, stability, spolehlivosti, osvobození od strachu, úzkosti a chaosu, potřeba struktury, zákona, pořádku, mezí, potřeba silného ochránce
 3. **afiliční potřeby** = potřeby sounáležitosti, náklonnosti, lásky, potřeba sjednocovat se, někam patřit, být přijímán a milován, přijímat a milovat, i sexuální vztahy
 4. **potřeby uznání úcty a sebeúcty** = potřeba dosahování úspěšného výkonu, potřeby prestiže, potřeby být druhými akceptován, vážen, ceněn, ale i přijímán sám sebou
- B** {
5. **potřeby seberealizace** = naplňování svých předpokladů, možností růstu, rozvoje, potřeba stát se tím, kým mohu – využít potenciál
- patří sem i potřeba vědění a porozumění, potřeby estetické, potřeba životní orientace



- hierarchické upořádání dle naléhavosti uspokojení potřeb a s nimi spjatých cílů
- nutné uspokojit vždy nižší stupeň pro pokročení do vyšších pater pyramidy ALE pokud bylo již jednou vyššího stupně dosaženo, může se stát autonomním, nezávislým na nižších stupních

dále dělí systém do **dvou širších skupiny**

- **potřeby nedostatkové = D (deficiency) motivy**
 - zajišťují biologické a psychické přežívání jedince, jeho existenci = první čtyři skupiny potřeb
 - vyvolávají deprivální motivaci s cílem odstranit tenze pramenící z deficitu stavů (hlad, nejistota, nepřijetí,...)
 - neuspokojení = choroba, uspokojení = předcházení choroby nebo její léčení

- **potřeby růstové = „metapotřeby“ = B (being) motivy**
 - vedou k přesahování osobnosti, k rozvoji, k dosahování nadosobních cílů = pátá skupina potřeb
 - spjatý s distančními cíli nutícími člověka aktualizovat své potenciality
 - obohacují, rozšiřují zkušenosti - orientovány expanzivně, zasahují do vlastností a rysů jedince
 - jen málo lidí dosahuje této úrovně – jsou milováni, akceptováni, hodni uznání, vypracovali si filosofickou, náboženskou či anxiologickou životní orientaci
 - potřeby charakterizující růstovou motivaci např. dokonalost, krása, hravost, jedinečnost, laskavost apod. (viz. tabulka str. 105)
 - tyto potřeby nemají hierarchické uspořádání, ale všechny mají stejný potenciál
 - rozvoj jen při adekvátním uspokojení nedostatkových potřeb
 - „metapatologie“ - deprivace či frustrace metapotřeb ústící do psych.onemocnění
 - projevy např.: cynismus, hrubost, dezintegrace, totální sobectví, ztráta osobitosti, převádění odpovědnosti na druhé atd.
 - projev a zdroj deformací ve vývoji hodnot

Struktura motivačních vlastností osobnosti

- různé přístupy k motivačnímu systému je důležité znát ALE při zkoumání osobnosti nás zajímá jak se integrují potřeby a další motivační systémy do výsledné konkrétní motivační struktury člověka
 - = jakou strukturou motivačních vlastností se vyznačuje, k čemu směřuje a jak usilovně, koherentně a integrovaná, čím se směřování determinované, jak se ovlivnitelné
 - = jaké postoje apod. budou u daného jedince dominovat v životním, plac., soc. kontextu
 - = sledujeme relativně stabilní, pro jedince příznačný hierarchicky uspořádaný systém zásad, postojů,usměřující vnitřní i vnější aktivity osobnosti
 - = hledáme individuálně příznačnou strukturu a dynamiku motivačních vlastností

Pojetí základních a sekundárních potřeb a jejich role v systému motivačních vlastností osobnosti

- potřeby a zájmy = základ od něhož se vyvozuje soustava motivačních vlastností osobnosti
- potřeby - hybná síla aktivity lidí
 - obsah motivace činnosti, pokud jsou uvědomělé
 - vyrůstají z nich zájmy = ukazatele potřeb ve vztahu člověka k předmětům, jevům

Potřeby základní, prvotní, primární – vrozené = možnosti a podmínky pro jejich uspokojení a růst, rozhodující motivační význam pro projevy a další rozvoj osobnosti

vymezování základních potřeb dle různých kritérií:

- **k. biotické** = za základní jsou brány potřeby, kterými zajišťujeme biologickou existenci
- **k. animocentrické** = za základní jsou považovány potřeby, které jsou společné člověku i nižším živočichům (tom základě se pak tvoří „zkušeností nastavba“ individuálně i druhově odlišná)
- **k. antropocentrické** = za základní jsou považovány potřeby, které jsou společné všem lidem = společná vrozená motivační báze dále formovaná prostředím, spol kontexty apod.

základní potřeby

= komplex motivačních tendencí, jejichž uspokojení je nutné pro existenci a rozvoj člověka tzn. nejen po přírodní, ale i společenské stránce, která realizuje své „Já“ v interakci s podmínkami ve kterých žije

- jsou to ontogeneticky primární potřeby jen člověka = puďí soustava společná všem lidem
 - **potřeba zachování vlastního života** – příjem živin, zbavování se škodlivin, odpočinek, bezpečí, životní mikroklima
 - **potřeba sexuální** – pokračování rodu, reprodukce, kontinuita

- **potřeba poznávací** – aktivní interakce s prostředím, aktivní orientace v podmínkách života, okolí apod.
 - **potřeba sociálního kontaktu** – zařazení se do soc. kontaktů, orientace v soc. kontextech, komunikace, kooperace,....
 - **potřeba seberealizace** – osvojení si určité integrované úrovně poznávacích, regulačních, interakčních struktur ve smyslu rozvoje „Já“, potřeba prosazení se,...
- neuspokojení základních potřeb = strádání, deprivace, desintegrace motivačních systémů

deprivace povahy:

- fyziologické (nedostatek jídla aspol.)
- senzorické (povaha i intenzita podnět. pole nad či pod kritickou hladinu)
- ohrožení (nedostatečný pocit bezpečí...)
- sociální (separační)
- rozvojové (málo podnětů pro přiměřenou ontogenezi)
- sexuální (i nestandardní způsoby ukájení, projevy sex. neutra – není ohrožena existence daného člověka, ale její reprodukce, přesahování)

základní potřeby – vcházejí do motivační struktury člověka dvěma způsoby

1.přímá podoba

2.transformovaná podoba – závislá na bio-psycho-sociálních kontextech
uspokojování, krystalizace, zlidšťování

● **struktura základních potřeb, se kterými přicházíme na svět**

= vrozené vnitřní dispozice pohnutek jeho chování – od narození ovlivňována sociální realitou

- adekvátní péče = potřeby biotické povahy mají cyklickou povahu, co do naléhavosti i do forem ukojení
- stále výraznější je také uspokojování aspektů vrozených potřeb souvisejících s aktivním vztahem dítěte a sociálního prostředí a to:

•**potřeba pohybu**, změny, aktivity

•**přetváření poznávací potřeby** z pasivní formy orientační na aktivní orientačně pátrací = ze zvědavosti ve zvidavost pro poznání samo



Př.: transformace poznávací potřeby = zvidavost = rozvoj zájmové orientace na předměty a jevy – motivování k jejich vyhledávání – stimulace kontaktem s nimi (v útlém věku to je ještě v tomto ohledu potřeba osvojovat si řeč, komunikovat)

- adolescence = zásadní význam pro dotváření, dozrávání struktury motivačních vlastností osobnosti
 - souvisí i s rozvojem myšlenkových, citových, interakčních procesů
 - **dozrávání klíčových potřeb** = specificky motivované zájmové orientace
 - p. poznávací – spjata s nutností orientace v okolí, v sobě, hledání ideálů, smyslu života, řešení základních otázek, specializace zájmů v určité oblasti lidské činnosti
 - p. sociálního kontaktu – zvýšená citlivost ve vztazích s lidmi, snaha někam patřit, mít blízké, p. vynikat a mít uznání, snaha po porozumění, přátelství, soc. zakotvení
 - p. sexuální – uvědomovaný a prožívaný vztah k druhému pohlaví i ostatním, citové dozrávání – láska, nenávisť, žárlivost, altruismus,...
 - p. nezávislosti, relativní svobody – v jednání, rozhodování dle svých zásad, hodnot, názorů – spojené s výrazným sebeuvědomováním
 - **období integrování a transformace základních potřeb do nových kulturně determinovaných motivačních struktur = sekundární, odvozené, kulturní potřeby**



Potřeby druhotné, odvozené, sekundární – vznikají v procesu života = nadstavba, specifikace potřeb základních

- potřeby morální
 - p. intelektuální
 - p. estetické
 - p. určitého obsahu a způsobu života, druhu činnosti, kulturního vyžití, styku s lidmi
- i když jsou sekundární, pro člověka mohou významově představovat primárnost
 - neuspokojení – také trýzeň ALE lepší možnosti kompenzace, transformace = neoznačujeme strádání jako deprivace, ale frustrace
 - **konec adolescence = základní i sekundární potřeby specifickým způsobem integrovány do relativně stálého hierarchického systému motivačních vlastností osobnosti**

Vztah potřeb a zájmů v motivačním systému osobnosti

Zájem

- zaměřenost daného jedince na nějaký předmět, jev, děj + tendence ke konkrétní činnosti na to orientované
- projevuje se tak aktualizovaná potřeba, vyrůstá na potřebách
- je ale nepřímým ukazatelem potřeb, protože:
 - stejné zájmové zaměření může vycházet z jiných potřeb a naopak z jedné potřeby zas vznikat diametrálně odlišné zájmy
 - v zájmech se neukazují jen potřeby, ale i vlohy, inteligence, povaha, schopnosti atd.
- povzbuzují k činnosti a v činnosti samotné se i prohlubují (důl. Při volbě povolání, koníčků,...)

→ **setrvalé zájmy** = vyznačují se relativně stálou, trvalou zaměřeností motivačních přístupů a vztahů jedince a objektivní reality

→ **spontánní zájmy** = bezprostředně vzniklé, dočasné zaměření subjektu, spontánně vzniklou či navozenou motivací

-vznik: v důsledku změn „vnitřního prostředí“ (nejednou mám po něčem „hlad“) nebo na principu novosti

- **základní komponenty motivační struktury = soustava potřeb a zájmů**
 - vyžralá osobnost – potřeby a zájmy jsou integrovány do tzv. ústředního zájmu = základní motivační zaměření
 - rozpolcený jedinec = nevyhranění životní perspektiva a názory – není takový zájem vytvořen = jednání pod tlakem aktuálních potřeb
- se zájmovým zaměřením souvisejí
 - základní postoje = vyhraněné, zkušeností získané tendence k určité odezvě (myšlenkové, citové,...) na určité věci (objekty, osoby, problémy,...) opírající se o emotivně vyladěný či navozený přístup nebo o systém hodnot
 - ideály a hodnotové orientace = životní zásady, hodnoty, se kterými se jedinec ztotožnil a přijal za své

„Charakter osobnosti“

= klíčová motivační struktura osobnosti = soubor ústředních motivačních vlastností, na kterých závisí, jak se jedinec v dané situaci zachová v různých životních situacích

Rubinštejnovo vymezení pojmu „charakter osobnosti“

-psychické vlastnosti

- vl. spojené s **motivační stránkou** psyché = **charakter** – společensky determinované, zvnitřnělé v individuálně upevněné soustavě motivů, postojů, tendence nějak reagovat na různé podněty
 - ! motivy a pohnutky závisí na charakteru, ale i sám charakter z pohnutek a motivů vyrůstá
 - motiv = aby se stal vl. charakteru musí nabýt generalizované podoby ve vztahu s tou situací, ve které se původně projevil a upevnil
- vl. spojené s **výkonovou, akční stránkou** psychické regulace = **schopnosti** – jednání určitým způsobem směrem

- vychází z

- vztah Bi a SOC = člověk je jednota přírodní a sociální, individuální rysy jsou spojeny s komponentami bi i soc rázu, odlišování individuálních vl. osobnosti od výčtu vlastností vůbec
- vztah vnitřních a vnějších podnětů = vědomé činnosti, ale i neuvědomované tendence
- vztah variability a konstantnosti potenci, vztahů a vlastností osobnosti

Charakter jako individuálně upevnění zaměřenosti osobnosti – gruzínská psychologická škola

- Uznadze, Norakidze

fixovaná ustanovka = upevněná zaměřenost

- základ k posouzení vlastností charakteru
- opakovním a subjektivní významovostí – její snadná aktualizace a promítání do osobnosti jako dispoziční zaměřenost
- určuje individuální svéráznost osobnosti



charakter

- fixace zaměřenosti k přemetům, jevům, lidem
 - aktualizace potřeb a jim odpovídajícím situacím
 - časté opakování = upevnění
 - čím je motiv obecnější, tím má širší význam = může se stát ústředním rysem charakteru

- rys charakteru
 - fixovaná zaměřenost významné subjektivní hodnoty
 - dispozice k pohotovosti určitou zaměřenost k jevům
- aktualizace zaměřenosti v charakteru = závislost na okolnostech, prostředí, situacích
- motivační vlastnosti či zvláštnosti osobnosti - vyjadřují i ovlivňují aktivity, činy, vztahy

4 skupiny komponent vcházející do charakteru (Norakidze)

- rysy charakteru - dispoziční zaměřenost budovaná na jednotě bi a soc potřeb = obsáhlý, ne zcela strukturovaný rozsah
- hladina, na které projev uvedených vlastností probíhá - př. hladina impulzivní, hladina objektivizace apod.
- emocionální dispozice osobnosti - př. temperament, aspekty volního jednání
- struktura charakteru - dána nejvýraznějšími vazbami mezi výše uvedenými komponentami
 - ↳ -účelně harmonické typy lidí = komponent v souladu
 - vnitřně konfliktní typy = není soulad mezi přirozenými impulsy a volními cíli
 - impulzivně konfliktní typy = převládá impulzivní hladina psychického nad schopností vhledu, objektivizace
- zaměřenost osobnosti = stav a předpoklad přizpůsobovacího chování vzhledem k podmínkám života = charakter = velmi široké vymezení, které se blíží skoro pojetí osobnosti, jako celku

Termín „charakter“ v německé klasické psychologii

- německy mluvící oblasti = „charakter“ = souhrn zděděných a získaných strukturovaných dispozic ---- dnes už nahrazen pojem charakter termínem osobnost ALE jinak vykládám v mnoha výkladových rámcích

Dorsch - charakter = celková struktura individuálních zvláštností člověka

vyjadřuje se jím:

- moment setkávání se – charakter se aktualizuje při setkávání s prostředím
- struktura relace vlastností – jejich celkem pevná stavba a souvztažnost
- konstantnost – trvalost zakotvení v osobnosti
- hodnotící postoje nositele charakteru a následné hodnocení jím realizovaného chování – etický aspekt
- individuální jedinečnost charakteru
- genetický moment – ch. je vrozený i získaný
- vlastnosti tvořící základní elementy popisu charakteru

Kretschmer, Lersch, Klages – 3 významy pojmu charakter

- fenomenologicko-estetický – obecné charakterizování daností
- etický – charakter jako hodnota
- psychologický – individuální osobitost jedince

Reich - charakter je upevněním obranných mechanismů

Klages – uspořádání charakteru

- charakter do sebe zahrnuje
 - vlastnosti materiálu – schopnosti, nadání, chudoba, paměť, vůle,...
 - vlastnosti směru – snahy, sklony, zájmy, pohnutky,...
 - vlastnosti struktury – povrchnost, těkavost, tempo, temperament, upovídanost,...
- sestavením vlastností se tvoří:
 - uspořádání charakteru – harmonický, rozporný, zralý, labilní,...
 - + aspekt trvalosti – zdvořilý, taktní, smělý,...
- charakterové vlastnosti mají kořeny:
 - tělesné – sensorické, motorické
 - duševní – pohlížení, uzpůsobování
 - duchovní – chápání a volní akty – nutné k tomu vědomí

Lersch – struktura charakteru

- základní endothymní pudy zaměřené na současnost
 - životní pocity
 - tělesné (primitivní formy – hlad, žízeň, svěžest,...)
 - nálady (základní životní ladění – veselost,...)
 - afekty (formy vzrušení – vztek, strach, extáze,...)
 - sebecit
 - sebedůvěra, pocit vlastní moci
 - vědomí vlastní hodnoty
 - pocity usměrnění
 - reflexní formy – potěšení, smutek, hněv, bázeň,...
 - mezilidsky zaměřené formy – družnost, soucit, výsměch, láska,...
- ◆ nadstavba – myšlení a vědomé chtění
 - snahy
 - životní snahy – činnosti, prožívání, egoismy,...
 - transitivní snahy – tvůrčí, zájmy, sociální
 - vůle se silou vůle – samostatnost stanovení cílů, schopnost rozhodnutí, připravenost vynaložit úsilí
 - noetická nadstavba se schopností abstrakce - schopnost úsudků, kombinační schopnosti, důslednost myšlení



- strašně široké vymezení charakteru – v podstatě nadbytečné k pojmu osobnost, protože je to vlastně v tomto pojetí to samé ALE pojem „charakter“ není nadbytečný, jde jen o tom jak je požit a interpretován === **tzn. charakter = systém motivačních vlastností, které jsou individuálně příznačné pro danou osobnost, které postihují její zaměřenost, hodnotovou orientaci, přístupy k realitě**

Struktura motivačních vlastností („charakteru“) osobnosti

motivační vlastnosti osobnosti

= příznačný obsah a hierarchicky uspořádaný systém zaměřeností, zájmů, hodnot, postojů, vztahů = o co, proč a jak jedinec usiluje....(viz. Str. 124)

= základy ve specificky lidské úrovni základních potřeb ALE rozvoj v individuální životní praxi – jedinec X prostředí, interiorizace podmínek života a okolností vnitřního já

vymezení charakterových rysů osobnosti

1.soubor vlastností tvořící základní postoje a životní názory jedince

- rozhodující úloha, jedinec jimi řídí svou činnost, nejvýrazněji se projevuje v náročných situacích
- do tohoto souboru vchází:
 - ♦ soubor názorů vyjadřující celkovou představu člověka o životě a světě – pohled na přírodní i společenské jevy, na sebe sama
 - ♦ soubor a hierarchie hodnotových představ a orientací – postoj ke klíčovým oblastem reality
 - ♦ soubor principů, kterými se v životě a při interakci s druhými řídí – aktivity pro daného jedince příznačné

2.soubor vlastností vyjadřující obsah, systém, povahu a vztahy k objektivní realitě

- ♦ systém sociálních postojů a interpersonálních hodnot (humanismus, vztah k jiným společenstvím, vztahy k lidem,...)
- ♦ systém vztahů k produktivní činnosti, vytváření hodnot (vztah práci,...)
- ♦ vztahy k sobě samému (k postavení, sebepojetí, sebeprosazování,...)

3.klíčová motivační vodítka s hierarchické uspořádání zájmové orientace

- systém preferencí ve vyhledávání obsahu, náplně, směru interakčních, činnostních i oddechových aktivit

4.komplex vl. osobnosti vyjadřující „akční sílu“ motivačních tendencí (cílevědomost, rozhodnost,...), jejich rezistenci vůči desintegrujícím účinkům nových podnětů,... = volní rysy ch. a přístupnost k novým poznatkům a zkušenostem